

HAMZA GÁBOR: MACEDÓNIA ÉS AZ EURÓPAI POLITIKA – TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS II.

Hamza Gábor Dr. DDr. h.c., Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, egyetemi tanár.
A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja.

Абстракт

Македонија и европската политика – историски преглед II.

Статијата дава детален преглед на политичките аспекти на територијата, и аспирациите за независност на Македонија, која стана независна во 1991 година, расветлувајќи ја и ставајќи ја историјата на сегашната држава во поширок контекст. Лакот на статијата, од народното востание кое започна во 1875 година за независност од Отоманската империја до денес, систематски ги следи настаните, како од перспектива на одлуките на големите сили, така и од перспектива на локалната историја, па сè до промена на името во 2019 година. Статијата се појавува во два дела, претходниот број и овој број.

#македонска историја #отоманска империја #независност на Македонија #македонско прашање
#дебата за името на Македонија

Abstract

Macedonia and the politics of Europa – an historical overview II.

The article provides a detailed overview of the political aspects and aspirations for independence of the territory of Macedonia, which became independent in 1991, illuminating and placing the history of the current state in a broader context. The arc of the article, from the popular uprising that began in 1875 for independence from the Ottoman Empire to the present day, systematically follows events, both from the perspective of the decisions of the great powers and from the perspective of local history, until the 2019 name change. The article is published in two parts, in the previous issue and in this issue.

#macedonianhistory #osmanempire #independenceofmacedonia #macedonianquestion
#macedonianamingdispute

1. Az 1991-ben függetlenné vált Macedónia lakosságának több, mint egy negyede, 25,2 százaléka vallotta magát a 2002-ben tartott népszámlálás alkalmával az albán etnikumhoz tartozónak.¹ Ez az arányszám az utóbbi években a Koszovóból Macedóniába irányuló, exodusnak is tekinthető emigráció miatt tovább nőtt. A Macedóniában élő albánok autonómiára illetve elszakadásra irányuló törekvései szoros kapcsolatban állnak a több, mint egy évezredes múltra visszanyúló, teljes mértékben megoldottnak ma sem tekinthető macedón kérdéssel. A Macedóniában élő albánoknak két, etnikai alapon szerveződő pártja is van: a Demokratikus Prosperitás Pártja és a Demokratikus Nemzeti Párt. Mindkét párt a macedón parlamentben, az egykamarás nemzetgyűlésben is képvisellel rendelkezik.

A 2002-ben tartott népszámlálás során az állam lakosságának csaknem kétharmada, 64,2 százaléka vallotta magát macedón nemzetiségűnek. E népszámlálás adatai szerint a lakosság 3,9 százaléka töröknek, 2,7 százaléka romának, 1,8 százaléka szerbnek, 0,8 százaléka bosnyáknak (boszniaiinak), 0,5 százaléka pedig vlachnak (más elnevezéssel cincárnak, bár e szó etimológiája bizonytalan) kuco-vlachnak, kara-vlachnak, vagy macedo-romának, arumínnak illetve armínnak), vallotta magát.

Itt utalunk arra, hogy a balkáni vlachok (cincárok) száma – akik Macedónián kívül Epiruszban, Thesszáliában és Albániában is éltek – az első világháború előtt mintegy félmillióra becsülhető. A folytonos

---

¹ A cikk kétrészes, az első rész az előző számunkban olvasható.

üldözések következtében tekintélyes hányaduk eredeti lakóhelyük elhagyására kényszerült. Ezek az arányok azonban nem utolsósorban a jelentős albán és görög bevándorlás miatt módosultak.

2. Fontos esemény az 1875-ben kezdődött macedón népfelkelés az Oszmán Birodalomtól való függetlenség elnyeréséért. A középkori és újkori, ún. történelmi Macedónia – az ókori Macedónia területe ennél lényegesen nagyobb volt, jóval meghaladta a százezer négyzetkilométert – területét tekintve nem csekély eltérés mutatkozik az egyes becsléseket illetően (hozzávetőleg 65.000 és 96.000 négyzetkilométer között).

A történelmi Macedónia területe mindenesetre többszöröse a volt jugoszláv tagköztársaságból 1991-ben szuverén állammá vált Macedónia területének (25.713 négyzetkilométer). Az 1877/78-as orosz-török háborút ideiglenesen a Drinápolyban 1878. január 31-én aláírt fegyverszüneti szerződést követően, az 1878 márciusában kötött San Stefanó-i előzetes orosz-török békeszerződés zárta le.

A békeszerződés előkészítése során Oroszországot Ignatyev, az Orosz Birodalom korábbi konstantinápolyi nagykövete képviselte. San Stefano Konstantinápoly (Isztambul) Márvány-tenger mellett fekvő elővárosa, a mai Yeşilköy (ahol a repülőtér is van). E békeszerződés eredményeként megszületik a történelmi Macedónia nagy részét magában foglaló, kb. 164.500 négyzetkilométer területű ún. Nagy-Bulgária. Említést érdemel, hogy Bulgária területe ma 110.912 négyzetkilométer. Nem érdektelen utalni arra sem, hogy 1978 márciusában a Bolgár Népköztársaságban hivatalos keretek között is megemlékeztek a San Stefanó-i békeszerződés aláírásának századik évfordulójáról, centenáriumáról.

Figyelmet érdemel továbbá az, hogy a II. Sándor orosz cár (1855-1881) által az Oszmán Birodalom ellen indított háborút – az orosz hadüzenetet 1877. április 12-én adták át – megelőzte a nagyhatalmak Konstantinápolyban tartott értekezlete, melynek célja a Boszniában, Hercegovinában és Bulgáriában kialakult helyzet megvitatása volt. A konferencia résztvevői két autonóm tartomány létesítését javasolták, Tirnovo és Szófia központtal. A macedón-kérdés nem szerepelt a nemzetközi értekezlet napirendjén. Konstantinápoly Nagy-Britannia hallgatólagos támogatására támaszkodva – mereven elzárkózott a területi autonómia megadásától, aminek következménye volt az orosz katonai intervenció.

A San Stefanó-i békeszerződés értelmében Montenegró területe háromszorosára nőtt volna, míg Szerbiáé csak Nis-sel és a novipazári szandzsákkal gyarapodott volna. A Román Fejedelemség megkapta volna egész Dobrudzsát, ennek fejében azonban le kellett volna mondania Oroszország javára Besszarábiáról.

3. Az orosz-török háborút lezáró berlini kongresszus (1878. június 13. – 1878. július 13.) azonban, amelyen a területi rendezésben érdekelt kis balkáni államok képviselői még megfigyelői minőségben sem vehettek részt – Nagy-Britannia, Németország és az Osztrák-Magyar Monarchia tiltakozása eredményeként – érvénytelenítette a San Stefanó-i előzetes békeszerződést és az autonóm, fél szuverén Bulgária területét jelentősen redukálta.

Bulgária területe ilyen módon 63.780 négyzetkilométerre csökkent. Bosznia és Hercegovina, továbbá a novipazári szandzsák – bár formálisan továbbra is az Oszmán Birodalom része maradt – az Osztrák-Magyar Monarchia megszállása alá került. Feltétlenül említést érdemel, hogy az 1878. július 13-án aláírt berlini szerződés a szuverén államokként elismert balkáni államokat kötelezte a területükön élő nem-keresztény, főleg muszlim vallású kisebbségek jogainak elismerésére.

A macedón-kérdés megoldására a berlini kongresszuson nem került sor. A közigazgatásilag három vilajetre osztott Macedónia továbbra is az Oszmán Birodalom részét alkotta, és különösen a berlini kongresszust követően egyre nagyobb mértékben tárgyát képezte a Görögország, Szerbia és Bulgária közötti, nem egyszer komoly katonai konfliktushoz is vezető rivalizálásnak.

Orosz részről is felmerült a Balkán-félsziget föderalizálásának gondolata. Miljutyin orosz hadügyminiszter 1880 októberében készített „Gondolatok a keleti kérdés lehetséges megoldásáról az Ottomán Birodalom végső széthullásának időszakában” című memorandumában annak a véleménynek adott hangot, hogy az Oszmán Birodalom megszűnése esetében a Balkánon a nyugalmat és a rendet egy balkáni föderáció létesítésével lehetne a leghatékonyabban biztosítani. Görögország, Albánia, Montenegró, Szerbia, Bulgária és Románia mint szuverén államok csatlakoznának ehhez a föderációhoz, Miljutyin természetesen a San Stefanó-i béke alapján létesíteni szándékozott Nagy-Bulgáriát – amelyhez a történelmi Macedónia is tartozna

– értette Bulgárián. Konceptiója szerint az Oszmán Birodalom csak Konstantinápolyt és az európai Törökország kis részét, gyakorlatilag csupán Konstantinápoly közvetlen környékét tarthatná meg. Az Osztrák-Magyar Monarchia által okkupált Bosznia-Hercegovina szintén a föderáció részét alkotná. Ebből következően Ausztria-Magyarország is csatlakozna a szövetséghez. Ugyanez vonatkozik az Oszmán Birodalomra is. A föderációt alkotó államok egyúttal vámunióra lépnének egymással.

Miljutyin Macedóniának nem szándékozott szuverén állami státust biztosítani. Miljutyin egyébként igen részletesen kidolgozott, terjedelmes memoranduma tipikus példája volt az egyes etnikumok sorsát felülről, kívülről jövő, a nagyhatalmak által oktrojált, pontosabban oktrojálni kívánt racionális, vagy legalábbis annak tűnő, a történelmi hagyományokkal és etnikai realitásokkal nem számoló politikai tervnek.

4. Macedónia hovatarozása kérdésében változást jelenthetett volna Obrenović Mihály szerb fejedelem (1860-1868) – Szerbia, mely 1830 óta fejedelemség, csak jóval később 1882. február 22-én lett királyság – kísérlete a balkán-(kon)föderáció létrehozására. A bolgár-szerb állam, mely e föderáció alapját, tengelyét képezte volna, létrehozása azonban csak terv maradt. A lemondásra kényszerült Obrenović Milan (1868-1889), fejedelem, majd király uralkodása idején, 1885-ben Szerbia – a Szerb Királyság ekkor még a Balkán-félszigeten a status quo fenntartásában érdekelt Osztrák-Magyar Monarchia támogatását élvezte – által indított bolgár-szerb háborút lezáró, 1886 februárjában kötött bukaresti békeszerződés sem jelentett változást, pontosabban előrelépést a macedón kérdésben.

Bolgár részről – igaz, nem mint „hivatalos” politikai irányzat – is felvetődött a balkán-föderáció megvalósításának lehetősége és szükségessége. A bolgár felszabadítási mozgalom jeles képviselője, Ljuben Karavelov (1834-1897) küzdött szóval és tettel a balkáni népek föderációjának ügyéért. Karavelov, aki tíz esztendőt a cári Oroszországban töltött, a radikális-demokrata Omladina („Ifjúság”) szervezet egyik legjelentősebb irányítójaként szoros kapcsolatban állt – belgrádi tartózkodása elején – a szerb forradalmi mozgalommal. Élete utolsó szakaszában Bukarestben állt a bolgár emigráció élén, forradalmi eszméinek az általa szerkesztett lapokban is hangot adva. Karavelov balkán-föderációval kapcsolatos elképzelései feltételezték a föderációt alkotó államok gazdasági-társadalmi rendjének radikális átalakítását és ezért azok a hivatalos politika képviselői részéről nem találtak visszhangra.

5. Említést érdemel, hogy ebben az évben, néhány héttel a bolgár-szerb háború kitörése előtt került sor a keresztény főkormányzó – az első főkormányzó Aleko Bogoridi fegyveres erő nélkül vette át a tartomány kormányzását Plovdivban – által igazgatott Észak-Trákia Bulgáriához való csatolására. Észak-Trákiát, amelynek neve hivatalosan Kelet-Rumélia volt, a berlini kongresszus autonóm tartománynak nyilvánította. A tartomány területén török csapatok nem tartózkodhattak. Bulgária 1885. szeptember 20-án annektálta Észak-Trákiát, miáltal a Bolgár Fejedelemség területe 96.350 négyzetkilométerre nőtt.

I. (Battenberg) Sándor fejedelem javasolta, hogy a nagyhatalmak képviselőiből álló kelet-ruméliai bizottság azt követően, hogy befejezi ottani tevékenységét, menjen Macedóniába. A macedóniai tartózkodás célja az lett volna, hogy az 1868-ban elfogadott krétai statútum mintájára Macedónia számára is dolgozzon ki egy statútumot. Ennek a javaslatnak a jogi alapját a berlini szerződés 23. cikkelye képezte. Ez a szakasz előírta, hogy az Oszmán Birodalomnak a krétai alkotmány hatályba léptetése mellett a Birodalom más európai területein is a krétai statútumban foglaltakhoz hasonló közigazgatási reformokat kell hatályba léptetnie. A bolgár fejedelem javaslata mellett azt a politikai természetű érvet hozta fel, hogy ilyen módon elkerülhető lesz a felkelés Macedóniában, ami a nagyhatalmaknak is érdekében áll. A javaslat végül is nem került elfogadásra, mivel Andrassy Gyula osztrák-magyar (közös) külügyminiszter nem kívánta Konstantinápoly tekintélyét tovább csökkenteni. Az elutasításban szerepet játszott az is, hogy Andrassy a javaslat mögött orosz külpolitikai kezdeményezést látott, illetve sejtett.

6. A macedón „nemzeti újjászületés” mozgalma egyre komolyabb méreteket öltött. Kezdetben a macedón régió lakosainak többsége a bolgárokkal együtt küzdött a görög befolyás ellen az orthodox (görög-keleti) egyházon belül éppúgy, mint a különböző oktatási intézményekben. A mai területének még egyharmadánál is kisebb Görögország függetlenségét az Oszmán Birodalom már az 1829 szeptemberében, Hadrianopoliszban (Drinápolyban, mai nevén Edirnében) kötött békeszerződésben elismerte. Így ez az ország lett a Balkán-

félsziget első szuverén állama, amin nem változtatott az sem, hogy 1830 februárjában Franciaország, Nagy-Britannia és Oroszország Görögország ún. gyámhatalmának nyilvánítja magát.

Említést érdemel, hogy az 1870 februárjában, a nagy befolyással rendelkező konstantinápolyi orosz nagykövet, Ignatyev tábornok hathatós támogatása eredményeként létrejött autokefál bolgár exarchátus – amely *de facto* már tíz évvel korábban, 1860 áprilisában megalakult – egyházkormányzati vonatkozásban igényt formált a történelmi Macedónia területének nagy részére. Az önállósodni kívánó macedónok tekintélyes hányada azonban egy „nemzeti”, önálló, azaz autokefál egyház létrehozása mellett foglalt állást.

Coburg-Koháry Ferdinánd fejedelemmé választását követően (1887. július 7.) Sztefan Sztambolov (1854-1895), a liberális párt vezetőjének hét esztendőn át tartó miniszterelnöksége alatt javultak Bulgária és az Oszmán Birodalom közötti kapcsolatok. Többek között ennek jele volt az is, hogy Konstantinápoly engedélyezte a bolgár exarchátusnak azt, hogy az ohridi és a veleszi görög-keleti egyházmegyék – melyek az Oszmán Birodalomhoz tartozó Macedónia részét képezték – élére püspököket nevezzen ki. Konstantinápoly ezzel lényegében Macedónia bolgár etnikai jellegét ismerte el.

7. Az 1893-ban Thesszalonikiben létrejött ún. Belső Macedón (és Hadrianopoliszi) (Drinápolyi) Forradalmi Szervezet [Vnatrešna makedonska revolucionerna organizacija (VMRO)] – franciául: Organisation Révolutionnaire Intérieure Macédonienne (ORIM) – célja Macedónia önálló államiságának megteremtése volt. Ez kezdetben az Oszmán Birodalomtól való függetlenség kivívását jelentette; nemzetközi szinten is felvetette a macedón- és trák-kérdés megoldásának szükségességét. E szervezet irányításában Goce Delcsev vállalt döntő szerepet, aki az autonóm, perspektivikusan önálló állammá váló Macedónia eszméjének elkötelezett híve volt. Az 1895-ben Szófiában létrehozott macedón szervezet viszont Macedónia Bulgáriához – amely ekkor még fejedelemség – való csatlakozásáért küzdött.

A Balkán-háborúkat követően Konstantinápolynak a Balkánról való kiszorulását követően sem jött (jöhetett) létre önálló macedón állam. A macedónok 1913-at követően három ország, Bulgária, Görögország és Szerbia területén éltek. A Belső Macedón Forradalmi Szervezet a macedónok által lakott területeket Bulgária részeként akarta egyesíteni, nem riadva vissza a gerillaháborútól és a terrorcselekmények elkövetésétől sem.

A Görög Királyság, amely nem vett részt az 1877/78-as orosz-török háborúban, az Oszmán Birodalomhoz tartozó Kréta szigetén 1896-ban elemi erővel kirobbanó, autonómia kivívását célzó mozgalom támogatása miatt került konfliktusba a Fényes Portával. Konstantin trónörökös csapataival 1897 tavaszán átlépte a macedóniai határt. Ez a katonai akció szolgált az 1897. április 17-én átadott hadüzenet alapjául. Görögországot a teljes vereségtől csak az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország segítsége mentette meg, mivel a két nagyhatalom a balkáni status quo fenntartásában volt érdekelt. Görögországnak az Oszmán Birodalomtól 1897-ben elszenvedett súlyos katonai veresége hosszú évekre irreálissá tette a Macedónia területének egy részének megszerzésére irányuló görög elképzeléseket.

Az Oszmán Birodalom és a Görög Királyság között 1897. december 1-én, Konstantinápolyban kötött békeszerződés a status quo ante-n alapult. Ilyen módon a Görög Királyság területe, mely ekkor 64.000 négyzetkilométer volt, nem gyarapodott. Az Oszmán Birodalomhoz tartozott továbbra is a Balkán-félszigeten a legnagyobb része (több, mint 165.000 négyzetkilométer).

A Macedónia autonómiájáért, illetve Bulgáriához való csatolásáért küzdő mozgalom a 19. század utolsó éveikben különösen nagy erőre kapott. A szünet nélküli vallási, etnikai villongások nem állottak Konstantinápoly érdekében sem, bár Abdulhamid szultán, a végsőkig ellenezte Macedónia önálló, keresztény tartományként – mely azonban továbbra is az Oszmán Birodalom részét képezte volna – való elismerésének tervét.

A szultán 1901 decemberében arra az elhatározásra jutott, hogy a régóta ígért reformok tovább már nem halaszthatók. A régió muszlim lakossága azonban a végsőkig ellenezte azok megvalósítását. 1903 februárjában megállapodás jött létre az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország között a reformok megvalósításában való együttműködésről. A közös akció eredményeként Abdulhamid szultán Hilmi pasát a macedóniai vilajetek főfelügyelőjének nevezte ki, azzal a feladattal, hogy gondoskodjon a szükséges reformok megvalósításáról.

Az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország Szófiát rávette arra, hogy mérséklőleg hasson a macedón felszabadítási mozgalom vezetőire. A nagyhatalmak interveniálása azonban nem érte el a kívánt eredményt és Macedóniában a helyzet válságosra fordult a különböző felekezetek és etnikumok között állandósuló fegyveres viszályok miatt.

Szent Illés napján, 1903. augusztus 2-án általános felkelés (Ilinden-felkelés – Ilidenszko Vosztanije) tört ki Monasztirben (a mai Bitola, illetve Bitolja Macedónia Szkopje után második legnagyobb lélekszámú városa), amelyben több tízezer vettek részt. Augusztus 2-a – erre a felkelésre való tekintettel – Macedóniában az 1991-es alkotmányban is rögzített állami, nemzeti ünnep. A felkelés eredményeként került sor az ottomán uralom alól rövid időre felszabadult kis, alig néhány ezres lélekszámú macedóniai Krusevo városában a rövidéletű ún. Krusevói Köztársaság kikiáltására.

A Macedónia csaknem egész területén elemi erővel kibontakozó felkelés leverése a még mintegy 350.000 főnyi reguláris katonaság bevetése ellenére is három hónapig tartott. A Monasztirban kitört felkeléssel egy időben Trákiában is széles néptömegeket megmozgató felkelésre került sor. Még a felkelések kitörése előtt, 1903 júniusában sor került Revalban (a mai Tallinn, Észtország fővárosa) VII. Edward (1901-1910) angol uralkodó és II. Miklós (1894-1917) orosz cár találkozására, amelynek célja döntően a Macedónia jövőjére vonatkozó elképzelések egyeztetése volt. A macedón-kérdés is szerepelt I. Ferenc József és II. Miklós orosz cár 1903 szeptemberi találkozója napirendjén. A találkozón folytatott megbeszélések eredménye volt a mürzstegi egyezmény.

Az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország külügyminiszterei – Lamsdorff és Goluchowski, között 1903. október 5-én a stájerországi Mürzstegben kötött egyezmény sem, melynek célja éppen a macedón-kérdés rendezése volt. Ennek aktualitást adott a Szerbiában bekövetkezett dinasztia-változás – I. (Obrenović) Sándor cár meggyilkolása miatt – és az azt néhány héttel követően kezdődött felkelés a török uralom ellen Macedóniában. Az atrocitások mérsékléséhez csak csekély mértékben járult hozzá a mürzstegi egyezmény.

8. A Mürzstegben az osztrák-magyar és az orosz külügyminiszter által kidolgozott program értelmében Macedónia három török vilajetében (a szaloniki, a szkopjei – török nevén üszkübi (ezt a vilajetet nevezték kosovói vilajetnek is) – és a monasztiri közigazgatási egységekben) osztrák-magyar és orosz közigazgatási tisztviselők ellenőrizték az oszmán közigazgatást. Az ellenőrzésen felül az európai nagyhatalmak (az Osztrák-Magyar Monarchia, Oroszország, Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország) által Macedóniába küldött katonatisztek és polgári tisztviselők kezdeményezése alapján elkezdődött a helyi rendfenntartó erők (elsősorban a csendőrség) – a macedóniai csendőrség főparancsnoki tisztét először De Giorgis olasz tábornok töltötte be, akinek utóda 1908-ban Robilant tábornok lett – és az iskolarendszer, oktatási struktúra átfogó reformja is.

A tervezett reformok megvalósítására azonban a hiányzó anyagi források miatt nem került sor. A válság rendezésében érdekelt nagyhatalmak 1905-ben Hilmi pasa mellé egy nemzetközi, neves szakértőkből álló bizottságot rendeltek.

9. A macedón-kérdés megoldására a brit politikai vezetés ismételt kísérletet tett. VII. Edward 1908. január 29-én tartott trónbeszédében utalt arra, hogy Nagy-Britannia a jövőben aktívan részt kíván vállalni a balkáni ügyek rendezésében. Nem sokkal később, 1908. március 3-án nyilvánosságra hozta Macedóniával kapcsolatos átfogó reformtervezetét, amelyet még a szentpétervári diplomácia is túlságosan radikálisnak talált. Ezért Izvolszkij a mürzstegi program felmondása után (március 24-én) maga készített egy új tervezetet (március 26.), melyhez némi fenntartással a többi európai nagyhatalom is hozzájárult.

Edward király és Miklós orosz cár revali találkozására 1908. július 9-10-én került sor. E találkozó célja a keleti kérdés rendezésében követendő elvek tisztázása, pontosabban az Oszmán Birodalom felosztásának előkészítése volt.

10. A jelentős anyagi ráfordítást is igénylő reformfolyamatnak azonban véget vetett az 1908. július 23-án Monasztirban kitört, Hilmi pasa vezette ifjútörök forradalom.

A radikális ellenzéki mozgalom, mely nevét a Párizsban megjelenő emigrációs lap, *La Jeune Turquie*-ről („Fiatal Törökország”) kapta, a szultánok által a hivatalos ideológia szintjére emelt ún.

oszmanizmussal szemben a török nacionalizmuson alapult. Az ifjútörök-mozgalom az 1890-es években mint földalatti szervezet jött létre, melynek tagjai között fiatal katonatisztek, diákokat, értelmiségieket és az oszmanizmussal szembehelyezkedő állami hivatalnokokat egyaránt megtalálunk. A titkos szövetséget azonban a rendőrség felfedte és II. Abdulhamid szultán a XIX. század utolsó évtizedének derekán parancsot adott a mozgalom megsemmisítésére. Számos ellenzéki politikus és katonatiszt Nyugat-Európába menekült, ahol nagy aktivitást fejtettek ki. Az ifjútörök-mozgalom azonban távolról sem volt egységes.

A kevésbé radikális irányzathoz tartozók elfogadták az oszmanizmus ideológiáját és a szultáni önkényuralom ellen, a demokratikus parlamentáris rendszer megvalósításáért küzdöttek. A századfordulót követően megerősödő, bel- és külföldön egyaránt komoly aktivitást kifejtő mozgalomban a legerősebb irányzatot az ifjútörökök alkották. Az ifjútörök mozgalom ebben az időben már nem koncentráldott Konstantinápolyra. A mozgalom központjai az európai Törökország nagyobb városai voltak. Mivel a mozgalomban a döntő erőt a fiatal katonatisztek alkották, a nagyobb laktanyák jelentették a mozgalom legfontosabb centrumait.

1909-ben Konstantinápoly, amely a továbbiakban nem tekintette magára nézve kötelezőnek a 1903 őszén elfogadott müzstegi jegyzékben foglaltakat, feloszlatta a macedóniai nemzetközi csendőrséget, melynek tagjai részben elhagyták az Oszmán Birodalom területét, részben Konstantinápoly szolgálatába álltak.

Az 1910-ben kihirdetett, a különböző felekezetekre és az iskolarendszerre vonatkozó törvények nem találtak elfogadásra sem a konstantinápolyi patriarchátus, sem pedig a szófiai (bolgár) exarchátus hívei részéről. Ismét megerősödött a Macedóniát Bulgáriával egyesíteni törekvő mozgalom, aminek következménye – a török, pontosabban oszmán részről jelentkező megtorló akciók következtében – az egyre nagyobb méreteket öltő bolgár kivándorlás lesz. Ez komoly feszültség forrásaként jelentkezett Szófia és Konstantinápoly kapcsolataiban és előrevetítette a katonai konfliktus lehetőségét is.

A Belső Macedón Forradalmi Szervezet irányítóinak többsége ezekben az években Macedónia Bulgáriához való csatolása mellett kötelezte el magát. Egy másik irányzat hívei viszont az autonóm Macedónia létrehozása mellett voltak, amely először az Oszmán Birodalom, majd később a – még létrehozásra váró – világosan meg nem szabott, még körvonalait tekintve sem rögzített balkán föderáció keretein belül jött volna létre.

Az ún. Balkán-blokk létesítésének, amely a balkáni keresztény államok egyesítését jelentette volna, ideáját nagyon energikusan támogatta Oroszország is. Erre utalt Izvolszkij orosz külügyminiszternek Szentpéterváron az 1907. novemberében megalakult III. Állami Dumában 1908 decemberében tartott, nagy nemzetközi visszhangot is kiváltott beszéde. Az ún. balkán-blokk – ez a terv több ponton is épített Miljutyin fentebb már vázlatosan ismertetett, 1880 októberében kidolgozott és közzétett memorandumára, bár attól koncepcionálisan különbözött – létrehozásának gondolata az Osztrák-Magyar Monarchia további balkáni terjeszkedésének megakadályozását is célozta – Bosznia-Hercegovina annexióját nem sokkal követően.

11. Az 1908 júliusában kitört ifjútörök-forradalom jelentősen hozzájárult a macedón forradalmi mozgalom fellángolásához. Az ifjútörök-forradalomban fontos szerepet töltött be a macedóniai (thesszaloniki) születésű kiváló képességű katonatiszt, Musztafa Kemal (1881-1938), aki többek között a monasztiri katonatiszti akadémián folytatta tanulmányait. Az ő javaslatára szavazta meg 1922. november 1-én a nemzetgyűlés a szultanátus eltörlését. A nemzetgyűlés 1923. október 29-én kiáltotta ki a köztársaságot, amelynek első elnöke

– egészen haláláig – Musztafa Kemal lett. Az ifjútörök-forradalomhoz fűzött remények azonban nagyon rövid időn belül eloszlottak.

A Thesszalonikiben (török nevén Szelanikben) – és már korábban külföldön, Genfben és Párizsban – szerveződő mozgalom, melyet az Egység és Haladás Bizottság irányított, közvetlen célja a mindenféle reformtörekvés ellenfelének számító, az Oszmán Birodalom modernizációját akadályozó, 1876 óta uralkodó II. Abdulhamid (1876-1909) szultán eltávolítása volt.

Mivel a Macedóniában állomásozó hadsereg tekintélyes hányada is – a két fiatal reformpárti tiszt, Nijazi és Enver vezetésével – a forradalmi mozgalom mellé állt, a szultán 1908. július 24-én az 1876-os, a nagyvezír, az európai műveltségű Midhat pasa, aki korábban a Dunai vilajet (székhelye: Ruszcsuk) élén állt, nevéhez fűződő alkotmány visszaállításáról szóló rendelet aláírására kényszerült. Sor került – Hilmi pasa nagyvezér elnökletével – a parlamentnek felelős kormány kinevezésére.

Az ifjútörök forradalom irányítói, akiknek szemléletét a szélsőséges nacionalizmus, sovinizmus jellemezte, a macedón autonómiáról, illetve önállóságról hallani sem akartak. Az 1910-es években a teljes megosztottság jellemezte a Macedónia autonómiájáért illetve függetlenségéért folyó küzdelmet, ezzel is késleltetve a macedón-kérdés megoldását és távlatilag is lehetetlenné téve a macedón etnikumot, vagy legalábbis annak legnagyobb hányadát magába foglaló, önálló, szuverén macedón állam létrehozását.

12. Nem jelentett változást a macedón államiság vonatkozásában a két (az 1912-es és 1913-as) Balkán-háború sem.

Az első Balkán-háború kitörését megelőzte a Belgrádban, a belgrádi orosz követ kezdeményezésére 1912 februárjában kötött szerb-bolgár egyezmény. Ennek a szerződésnek egyik titkos klauzulája az Oszmán Birodalom területének felosztásáról rendelkezett. Macedónia sorsa azonban vita tárgyát képezte. A bolgár szerződő fél először Macedónia autonómiája mellett szállt síkra és csak ennek a tervnek szerb részről történő heves ellenzése miatt ment bele Macedónia felosztásába. A felosztás azonban súlyos viták alapját képezte.

Az 1912 májusában létrejött bolgár-görög egyezmény, melynek lényegét a török támadás esetében nyújtandó kölcsönös katonai segítségnyújtás képezte, nem rendelkezett Macedóniáról. Ennek oka az volt, hogy mindkét állam igényt formált Thesszalonikire. Az 1910-ben magát királyságnak deklaráló Montenegró, amely a Balkán-félsziget legkisebb állama volt (területe ekkor még csupán 8600 négyzetkilométer) 1912 októberében kötött szövetségi szerződést Szerbiával és Bulgáriával, miáltal létrejött az ún. Balkán-Szövetség, a keresztény népek törökellenes összefogása.

Az Oszmán Birodalom már 1908-ban, az Osztrák-Magyar Monarchia Bosznia-Hercegovinát annektáló lépésének „áraként” visszaszerezte a novipazari szandzsák feletti szuverenitást, így a Montenegrót és Szerbiát elválasztó folyosó a Porta ellenőrzése alá került. Az első Balkán-háború kitörésének közvetlen kiváltó oka az volt, hogy Konstantinápoly 1912 októberében visszautasította a Balkán Szövetség (államainak) Macedónia autonómiáját követelő jegyzékét. A jegyzék visszautasítását követte 1912. október 18-án a hadüzenet.

Szerbia és Görögország már az első Balkán-háborúban megszerezte Macedónia legnagyobb részét, míg Bulgária kénytelen volt kisebb területtel megelégedni. A Macedónia felosztása kérdésében támadt konfliktus – amelyet a Balkán Szövetség államai (Bulgária, Görögország, Montenegró és Szerbia) és az Oszmán Birodalom közötti háborút lezáró, 1913. május 30-án kötött londoni békeszerződés nem tudott megoldani – vezetett a második Balkán-háborúhoz, amely az Osztrák-Magyar Monarchia és Oroszország támogatásával az 1908. október 5-én Tirnovóban (Veliko Târnovo) királyságnak (carsztvo) és független, szuverén államnak nyilvánított Bulgária katonai vereségével végződött.

13. A második Balkán-háborúban Bulgária egyedül harcolt Görögország, az Oszmán Birodalom, Románia, Szerbia és Montenegró ellen. A második Balkán-háborút lezáró, 1913. augusztus 10-én kötött bukaresti béke a mai Macedónia területét szinte teljes egészében Szerbiának juttatta. Igen jelentősen, 51.000 négyzetkilométerrel gyarapodott Görögország területe, amelyhez a történelmi Macedónia tekintélyes hányada – Thesszalonikivel – Nyugat-Trákia és az Égei-tenger néhány szigete került a két Balkán-háborúban való részvétel következtében.

Bulgária Macedóniából csak a Sztruma folyó és Sztrumica völgyeit tarthatta meg. Szerbiához került Ohrid és a monasztiri (Monasztir neve ma Bitoli) vilajet területe. Az Oszmán Birodalommal 1913 szeptemberében kötött konstantinápolyi békeszerződés alapján Bulgáriának le kellett mondania Drinápolyról (a mai Edirne, amely mióta I. Murád szultán 1362-ben elfoglalta, 91 éven át az oszmán török állam fővárosa volt) és Kelet-Trákiáról, melyet Enver pasa csapatai már 1913 júliusában visszafoglaltak a bolgároktól.

Bulgária területe 111.850 négyzetkilométer lett, részben a macedóniai – igaz, csekély mértékű – területgyarapodás, részben az Égei-tengerre való kijutást biztosító keskeny kelet-trákiái terület megszerzése következtében.

A macedón területek és a novipazári szandzsák területe nagy hányadának megszerzésével Szerbia 38.700 négyzetkilométerrel gyarapodott, miáltal területe csaknem megkétszereződött. A két Balkán-háború előtt 48.300 négyzetkilométer volt a Szerb Királyság területe.

A Szerbiához csatolt macedón területek megszerzésének szándéka volt a döntő motívuma Bulgária központi hatalmakhoz való csatlakozásának az első világháborúban. Az antant 1914 novemberét, az Oszmán Birodalomnak Ausztria-Magyarország és Németország oldalán történő hadba lépését követően Trákia és a Szerb Királysághoz tartozó macedón területek felajánlásával tett kísérletet Bulgáriának az antant-hatalmak mellett való hadviselésére. Ez az ajánlat rendkívül különösnek számított, hiszen Szerbia az antant szövetségese volt és a két Balkán-háborúban megszerzett macedón területekre védelme érdekében feltétlenül szüksége volt.

Bulgária szövetségesként való megnyerése céljából az Osztrák-Magyar Monarchia ugyancsak Szerbiához tartozó területeket ígért Bulgáriának. A hadba lépését nem sokkal követően a bolgár csapatok elfoglalták a Szerbiához tartozó macedón területeket. Bulgária számára nagy csalódást jelentett, hogy az 1918 májusában Romániával kötött békeszerződésben a központi hatalmak – ígéretükkel ellentétben – egész Dobrudzsát nem adták át Bulgáriának, hanem annak területén – a Bulgáriához visszakerült, valamelyest megnövelt Dél-Dobrudzsa kivételével – a központi hatalmak által igazgatott kondominiumot létesítettek.

A közvéleményre tekintettel Ferdinánd cár a Radoszlavov-kormány leváltására kényszerült és az antanthoz közelebb álló Malinov vezette kormánya bízta a végrehajtó hatalom irányítását. A francia-szerb csapatok 1918 szeptemberének második felében visszafoglalták Macedónia legnagyobb részét.

A több fronton is elszenvedett katonai vereségre és a súlyos belpolitikai válságra tekintettel Bulgária 1918. szeptember 29-én Thesszalonikiben aláírta a fegyverszüneti egyezményt. Az antant a németbarát Ferdinánd cár trónról való lemondását fia, III. Borisz (1894-1943) javára is kikényszerítette, melyre október 3-án került sor.

14. Az első világháborút követően a Bulgáriával Neuilly-ben 1919. november 27-én kötött békeszerződés eredményeként a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság a Bulgáriához tartozó Macedóniában is újabb, igaz, nem túl nagy területhez (Sztrumica-völgye) jutott. Bulgária területe a terület-elcsatolások (Kelet-Trákia Görögországhoz került) miatt 103.160 négyzetkilométerre csökkent.

A mai Macedónia területének egy részére az 1912. november 28-án kikiáltott, bár akkor még a nagyhatalmak által szuverén államnak el nem ismert Albánia is igényt tartott. Az albán ideiglenes kormány az 1913-as londoni konferencián formálisan is igényét jelentette be az Ohridi-tótól északra lévő területre. A londoni konferencia Albániának juttatta Szveti Naumot is. Az Ohridi-tótól délre eső Szveti Naum később, 1924-ben került Albániától a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz, éveken át tartó vita eredményeként. A csekély mértékű területátcsatolásra a két állam közötti megegyezés alapján került sor.

15. A macedón-kérdés megoldatlansága az első világháborút követően komoly akadályát képezte a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság és Görögország közötti politikai és gazdasági kapcsolatok fejlődésének is, annak ellenére, hogy a Szerbia és Görögország által még az I. világháború kitörése előtt, 1913-ban kötött katonai szövetség – mint a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság és Görögország közötti egyezmény – továbbra is hatályban maradt.

Ennek a szerződésnek az értékét jelentősen csökkentette azonban az a tény, hogy Görögország Észak-Epiruszra, Tráciára és Kis-Ázsiára vonatkozó területi igényei miatt Olaszországgal volt kénytelen együttműködni. Sokáig függőben maradt az a kérdés is, hogy a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság Thesszalonikiben szabadkikötőhöz juthasson.

A macedón-kérdéssel kapcsolatos probléma feloldására végül hosszas államközi tárgyalásokat követően került sor. A megegyezés eredményeként a délszláv állam Thesszalonikiben szabadkikötőt kapott. Ezt követően a két állam diplomáciai kapcsolatai jelentősen javultak, aminek jele volt a később még elemzés tárgyát képező Balkán-paktum, melynek tengelyében a Belgrád és Athén közötti megállapodás állt.

Súlyos terhet jelentett továbbra is a macedón probléma Belgrád és Szófia kapcsolataiban, bár 1923 áprilisában Belgrádnak Nišben sikerült megegyezésre jutnia az Alekszandar Sztambolijjszki (1879-1923) vezette bolgár kormánnyal a határterületek ellenőrzése kérdésében, mely véget vetett az állandóan ismétlődő fegyveres összetűzéseknek.

Az 1923. június 9-én államcsínnel megdöntött Sztambolijjszki-kormányt felváltó Csankov-kormány viszont nyíltan támogatta a Belső Macedón Forradalmi Szervezet által szervezett, a

„szerb” Macedónia elszakítását célzó fegyveres akciókat és nyíltan is igényt formált a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz tartozó területekre. Konfliktus forrását képezte az a Szófia részéről többször hangoztatott vád, mely szerint Belgrád „elszerbesíti” Macedóniát, melynek egyik eszközét a bolgár nevek szerb névre való kötelező módosítása jelentette.

16. A macedón-kérdés megoldatlansága nagy hatással volt a bolgár belpolitikai helyzetre. A Csankov által 1932-ben létrehozott Németország felé orientálódó, nemzetiszocialista eszméktől áthatott „Népi Szociális Mozgalom” mellett még ugyanebben az évben megalakult a „Zveno” (Gyűrű)-csoport, melynek tagjai körében katonák és civil személyek egyaránt megtalálhatók voltak. A „Zveno” programja köztársasági és autokratikus irányultságú volt.

A „Zveno” tagjai Franciaország hívei voltak és a Jugoszláviával való föderáció létesítése mellett kötelezték el magukat. Ennek a különben ugyancsak szélsőjobboldali mozgalomnak ugyanaz a Velcsev ezredes az irányítója, aki az 1923. júniusi államcsíny egyik szervezője is volt. 1934. május 19-én a „Zveno”-csoport államcsínyt hajtott végre, amelynek következménye a nemzetgyűlés feloszlatása és a Kimon Georgijev ezredes vezette kormány – melyben a hadügyminiszteri tárcát Velcsev kapta – Borisz király által történő kinevezése lett.

A Georgijev-kormány a fasiszta Olaszországot követve a korporatív állam megvalósítását tekintette céljának. Külpolitikáját tekintve azonban Franciaország mellett kötelezte el magát és francia segítséggel a Jugoszláviához való közeledés mellett volt. Ennek érdekében az új kormány feloszlatta az Ivan Mihajlov által irányított Belső Macedón Forradalmi Szervezetet. A VMRO feloszlatása vezetett végül a marseilles-i királygyilkossághoz.

Borisz cár 1935 januárjában mondatta le a Georgijev-kormányt, majd még ugyanez év áprilisában új kormány kinevezésével a tényleges hatalom birtokába került. A Kjoszevajnov vezette három kabinet (1935 novembere és 1945 februárja között) az uralkodó akaratának végrehajtója volt. A Kjoszevajnov vezette kormány idején került sor közeledésre Bulgária és Jugoszlávia között, bár ekkor már fel sem vetődött a föderáció létesítésének lehetősége.

A két ország közötti viszonyt a két világháború közötti időszakban – nem számítva az 1937 és 1941 közötti periódust – elsősorban a macedón kérdés miatt az állandó feszültség jellemezte.

Az 1934 februárjában Athénben létrejött Balkán-paktumot, amelynek célja a balkáni status quo fenntartása volt, Bulgária nem írta alá és ehhez a Jugoszlávia, Görögország, Románia és Törökország között létrejött egyezményhez később sem csatlakozott. Jugoszlávia és Bulgária viszonyában csak évekkel később, az 1937. január 24-én aláírt bolgár-jugoszláv örökbarátsági egyezménnyel állt be kedvező irányú változás. Az egyezmény létrejöttét azonban megelőzte – még 1934-ben – a Belső Macedón Forradalmi Szervezet betiltása a bolgár kormány részéről.

17. 1941 áprilisában, Jugoszlávia szétzúzását követően Macedónia legnagyobb részét – amelyet először német csapatok szálltak meg – Bulgária annektálta, tegyük hozzá Szerbia délkeleti területeivel és Koszovó egy részével együtt. Bolgár megszállás és közigazgatás alá került továbbá Macedónia Görögországhoz tartozó része is, hasonlóan a görög Trákiához.

Bulgáriához került Ohrid, éket vágva Macedónia Albániához csatolt észak-keleti és dél-keleti (a Preszpa-tótól északra és keletre fekvő területek) területei közé. E területeknek bolgár részről történő

megszállása 1941. május 20-án fejeződött be. E területek Bulgária birtokában maradtak egészen 1944 őszéig. Moszkva utasítására a jugoszláv kommunista párt macedóniai szervezetét a bolgár kommunista párt irányításának rendelték alá.

Tito 1943 februárjában kísérletet tett arra – Vukmanovič partizántábornokot Macedóniának Bulgáriához csatolt területére küldve –, hogy felkelést robbantson ki. Ennek célja az lett volna, hogy demonstrálja, nyilvánvalóvá tegye Macedónia Jugoszláviához tartozását. Felkelésre azonban nem került sor. Tito partizánjai egyedül Macedóniának Albániához csatolt, olasz csapatok által megszállt területein tevékenykedtek.

Az 1939 áprilisa óta olasz megszállás alatt lévő, Olaszországgal perszonálunióban lévő Albánia ugyanis Macedónia nyugati részét (Koszovó nagy részével és Montenegró egy kis területével együtt) szállta meg.

A második világháború után a Bulgáriához és Albániához csatolt területek visszakerültek Jugoszláviához, melynek 1946. november 29-én az Alkotmányozó Nemzetgyűlés által elfogadott neve Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság. Az 1946. január 30-án elfogadott szovjet típusú alkotmány elismerte a macedón nemzetet (narod) és létrehozta – a hat tagköztársaság egyikeként – a Macedón Köztársaságot.

18. A macedón-kérdés vonatkozásában is áttekintést érdemelnek a második világháborút követő években megfogalmazódó elképzelések a jugoszláv-bolgár föderáció létesítésére. A jugoszláv politikusok eredetileg Bulgáriát mint Jugoszlávia hetedik tagállamát (népköztársaságát) kívánták a föderációba bevonni. Ez az elgondolás azonban nyilvánvalóan nem volt elfogadható Bulgária számára, amelynek miniszterelnöke 1946. november 22-én Georgi Dimitrov lett. A hivatalos bolgár politika irányítói a két ország, mint egyenrangú partner között létesítendő unió mellett voltak.

Az 1947. augusztus 1-én Bledben aláírt jegyzőkönyv, amely még csupán a vámtarifák összehangolásáról szólt és amelyet még egy további, ugyanannak az évnek novemberében aláírt megállapodás követett, a két szuverén állam közötti vámuniót, a későbbiekben megvalósítandó tervgazdálkodás összehangolását és a közös érdekeket érintő külpolitikai kérdésekben való kölcsönös konzultációt rögzítette.

Feltétlenül kiemelendő, hogy Bulgária hozzájárult volna a párizsi béketárgyalások során Bulgár-Macedónia (Pirin), jugoszláv Macedóniához (ez az ún. Vardar-Macedónia) történő csatolásához abban az esetben, ha létrejön a balkán föderáció. E terv megvalósulásának esetén megoldódott volna – legalábbis e két ország viszonylatában – a macedón kérdés. 1948 elején azonban Sztálin erős kritikával illette a balkán-föderáció tudomása nélkül – s tegyük hozzá jóváhagyása, beleegyezése nélkül – megvalósítandó tervét, amely végül is nem realizálódhatott.

19. Macedónia függetlenségét 1991. január 25-én deklarálta. A függetlenség kérdésében tartott népszavazás, referendum megtartására 1991. szeptember 8-án került sor. Az 1991. november 17-én elfogadott alkotmány egykamarás, 120 tagú parlament (szobranyije) felállításáról rendelkezik. Az államfőt öt évre, közvetlenül választják. Az alkotmány preambuluma értelmében Macedónia a macedón nép nemzeti állama, amely valamennyi nemzeti kisebbségnek egyenjogúságot és az

állandó együttélést biztosítja. Az alkotmány garantálja a nemzeti kisebbségeknek azt a jogát, hogy kulturális és nemzeti sajátosságait ápolja és azokat az állam a maga eszközeivel támogatja.

Macedóniának 2019. februárjáig két hivatalos neve, elnevezése is volt. Az egyik az 1991-ben elfogadott alkotmány szövegében is szereplő „Macedón Köztársaság” (Republika Makedonija). A másik pedig az Egyesült Nemzetek Szervezetének – Görögország ösztönzésére – 1993. április 8-án elfogadott határozata alapján ideiglenesen használatos „Egykori Jugoszláv Macedón Köztársaság” (Poranešna Jugoslovenska Republika Makedonija).

Görögország 1991 óta akadályozta az ország nemzetközi elismerését „Macedón Köztársaság” néven. Athén arra hivatkozott, hogy egy észak-görögországi tartomány neve Makedónia, amely három régiót, Nyugat-Makedóniát, Közép-Makedóniát és Kelet-Makedóniát valamint Thrákiát foglalja magában. A Görög Köztársaság (Elleniki Dimokratia) közigazgatási beosztását tekintve 13 régióra és az autonóm státusszal rendelkező Athoszi Szerzetesi Köztársaságra (Agio Orosz) tagolódik. A görög hivatalos álláspont képviselői attól tartottak, hogy Macedónia perspektivikusan területi követelésekkel lép fel Görögországgal szemben. A hosszú évekig húzódó névvita, konfliktus volt annak akadálya, hogy Macedóniát felvegyék a NATO-ba (North Atlantic Treaty Organization) 2008-ban.

20. Az „Egykori Jugoszláv Macedón Köztársaság” elnevezést használták és tekintették hivatalosnak a Macedóniával diplomáciai kapcsolatban lévő államok.

Említést érdemel, hogy Magyarország 2012. december 15-étől alkotmányos nevén, Macedón Köztársaságként ismerte el a kétoldalú, bilaterális kapcsolattartásban a nyugat-balkáni országot. A 2018. június 17-én aláírt megállapodás alapján került bejelentésre, hogy Észak-Macedónia lesz az ország új neve, abban az esetben, volt Macedónia és Görögország parlamentje egyaránt jóváhagyja, pontosabban becikkelyezi a megállapodást.

A skopjei parlament 2019. január 11-én elfogadta az ország nevének megváltoztatásáról szóló alkotmánymódosítási javaslatot. Az alkotmánymódosításhoz az egykamarás parlament (szobranijje) kétharmados többségére volt szükség. A 120 képviselő közül 81 képviselő szavazott igennel a javaslatra. Az ülést bojkottálta a legnagyobb ellenzéki párt, a Belső Macedón Forradalmi Szervezet - Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja (VMRO-DPMNE). Athénben a görög parlament 2019. január 25-én ratifikálta a kétoldalú megállapodást. 153 képviselő szavazott igennel, míg 146 képviselő nemmel szavazott. A macedón kormány 2019. február 12-én jelentette be, hogy az ország neve, hivatalos elnevezése ettől a naptól kezdve Észak-Macedónia, pontosabban Észak-Macedónia Köztársaság (Republika Szeverna Makedonija).

Irodalom

Müller, O. *Über die Wohnsitze, Abstammung und ältere Geschichte des makedonischen Volkes.* Berlin: 1825.

Dezert, Desdevises du. *Géographie ancienne de la Macédoine.* Paris, 1862.

Jireček, C. *Geschichte der Bulgaren.* Prag, 1876.

- Ranke, L. *Serbien und die Türkei im neunzehnten Jahrhundert*. Leipzig, 1879.
- Lèger, L. *La Bulgarie*. Paris, 1885.
- Brailsford: *Macedonia, its races and their future*, London, 1906.
- Herkalovič: *Vorgeschichte der Okkupation Bosniens und Herzegowina*. Zagreb, 1906.
- Hoffmann, O. *Die Makedonen, ihre Sprache und ihr Volkstum*, Göttingen, 1906.
- Cvijić, J. *Remarques sur l'ethnographie de la Macédoine*, Paris, 1907².
- Berard: *La Révolution Turque*, Paris, 1909.
- Jireček, C. *Geschichte der Serben*. Gotha: 1911. (Nachdruck Amsterdam: 1967.)
- Blunck: *Die Zukunft Mazedoniens*. Hamburg: 1912.
- Jorga, N. *Geschichte des Osmanischen Reiches. Nach den Quellen dargestellt, 5 Bde.* Gotha 1908-1913 (Nachdruck Frankfurt a. M.: 1990)
- Boucabelle: *La guerre turco-balcanique en 1912*. Paris: 1913.
- Gopčević, Sp. *Russland und Serbien*. München: 1913.
- Gopčević, Sp. *Montenegro und Albanien*. Gotha: 1914.
- Jorga, N. *Histoire des Etats balcaniques*. Bucarest: 1914.
- Lèger, L. *Le panslavisme et l'intérêt français*. Paris: 1916.
- Cvijić, J. *La péninsule balkanique*. Paris: 1918.
- Kayser, A. *La nouvelle Bulgarie*. Paris: 1922.
- Destons, G. *La Bulgarie après le traité de Neuilly*. Paris: 1930.
- Haumant, E. *La formation de la Yougoslavie (XVe–XXe siècle)*. Paris: 1930.
- Runciman, St. *A history of the First Bulgarian Empire*. London: 1930.
- Tibal: *La Roumanie*. Paris: 1931.
- Seaton-Watson. *Disraeli Gladstone and the Eastern Question*. London: 1935.
- Helmreich, E. C. *The diplomacy of the Balkan War (1912-1913)*. Boston: 1938.
- Wittek, P. *The Rise of the Ottoman Empire*. London: 1939. (Nachdruck London: 1963)
- Bobrowski, B. *La Yougoslavie socialiste*. Paris: 1956.
- Niederhauser E. *Bulgária története*. Budapest: 1959.
- Evans, St. *A short history of Bulgaria*. London: 1960.
- Fragistas, Ch. The Balkan Wars. Their meaning in the history of Greece. *Balkan Studies*, 3 (1962): Thessaloniki, 247-256.
- Kosev, D., Christov, Ch. Angelos, D. *Précis d'histoire de la Bulgarie*. Sofia: 1963.
- Dujčev, I. *Medievo Bizantino-Slavo*. 2 vol. Roma: 1965-1968.
- Clissold, S. (ed.) *A short history of Yugoslavia*. Cambridge: 1966.

- Miller, W. *The Ottoman Empire and its successors 1801-1927*. London: 1966.
- Hondius, F. W. *The Yugoslav Community of Nations*. The Hague-Paris: 1968.
- Shoup, P. *Communism and the Yugoslav national question*. New York: 1968.
- Werner, E. *Die Geburt einer Großmacht. Die Osmanen (1300-1481)*. Wien: 1972.
- Božić, I., Cirković, S. Dedijer, Ekmecić, M. *History of Yugoslavia*. New York: 1974. (translated from Serbo-Croat)
- Shaw, S. J. *History of the Ottoman Empire and modern Turkey*. 2 vol. New York: 1976/77.
- Jelavich, Ch. and B. *The establishment of the Balkan national states 1804-1920*. Seattle: 1977.
- Rusinow, D. *The Yugoslav Experiment (1948-1974)*. London: 1977.
- Bobango, G. *The emergence of the Romanian national state*. New York: 1979.
- Kent, M. (ed.) *The great powers and the end of the Ottoman Empire*. Totowa: 1979.
- Benoist-Méchin, J. *Die Türkei 1908-1938. Das Ende des Osmanischen Reiches*. Kehl am Rhein: 1980.
- Palotás E. *Az Osztrák-Magyar Monarchia balkáni politikája a berlini kongresszus után 1878-1881*. Budapest: 1982.
- Philipp II., Alexander the Great, and the Macedonian heritage*. (ed. by W. L. Adams and E. N. Borza) Washington D. C.: 1982.
- Macedonia and Greece in late classical and early Hellenistic times*. (ed. by B. Barr-Sharrar and E. N. Borza), Washington D. C.: 1982.
- Mihaljčić, R. *L'Etat serbe et l'universalisme de la Seconde Rome. In Roma Costantinopoli Mosca. Da Roma alla Terza Roma. Documenti e studi I*. Napoli: 1983. 375-386.
- Soulis, G. Chr. *The Serbs and Byzantium during the reign of tsar Stephen Dušan (1331-1355) and his successors*. Washington, D.C.: 1984.
- Beckmann-Petey, M. *Der jugoslawische Föderalismus*. München: 1990.
- Borza, E. N. *In the shadow of Olympus: the emergence of Macedonia*. Princeton, N. Y.: 1990.
- Matuz, J. *Das Osmanische Reich. Grundlinien seiner Geschichte*. Darmstadt: 1990.
- Šarkić, S. *L'idée de Rome dans la pensée et l'action du tsar Dušan*. In *Idea giuridica e politica di Roma e personalità storiche. Da Roma alla Terza Roma. Documenti e studi. Rendiconti del X seminario*. Roma: 1990. 141-164.
- Durandin, C. *Histoire de la nation roumaine*. Bruxelles: 1994.
- Borza, E. N. *Before Alexander: constructing early Macedonia*. Claremont, Calif.: 1999.
- Hamza, G. *Studies on Legal Relations between the Ottoman Empire/the Republic of Turkey and Hungary, Cyprus, and Macedonia – Selected Essays in Hungarian, English, German, and Turkish*. Berlin: 2017.